

УДК 330.14

ГОНТАРЕВА І. В.,
ШЕЯНОВА Ю. Д.
ХНЕУ ім. С. Кузнеця, м. Харків

ЗАСТОСУВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНИХ ІННОВАЦІЙ ЯК ОСНОВИ ПОБУДОВИ МЕХАНІЗМУ ФОРМУВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНОГО КАПІТАЛУ СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦТВА

В статті розглянуто можливість і доцільність застосування для розробки механізму формування організаційного капіталу методів та інструментів управління організаційними змінами та інноваціями. Виконано аналіз можливостей і доцільностей застосування організаційних інновацій як основи побудови механізму формування однієї з складових інтелектуального капіталу – організаційного капіталу.

Ключові слова: організаційний капітал, підприємництво, інтелектуальний капітал, механізми, інновації.

GONTAREVA I.,
SHEIANOVA Y.

Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics

APPLICATION OF ORGANIZATIONAL INNOVATIONS AS BASIS OF FORMATION MECHANISM OF ORGANIZATIONAL CAPITAL FOR ENTERPRISE SUBJECTS

The purpose of the article is to analyze the possibilities and feasibilities of using organizational innovations as a basis for constructing a mechanism for formation of one of the components of intellectual capital - organizational capital. The analysis of tasks and approaches to management of organizational capital as one of the components of intellectual capital allowed to substantiate expediency of application for the decision of tasks of organizational capital of principles and methods of management of organizational changes and innovations. As a prerequisite for the provision of continuous development in the organizational capital structure, a dynamic component (capital of processes) is united, which integrates business processes that ensure the operation and are in the process of continuous improvement, and organizational competences that provide additional value to consumers and create barriers for copying competitive advantages. On the basis of the comparative analysis, organizational changes were identified and proposed only to those changes for which the project was initiated. On the basis of systematization of the studied material, a problematic field in the field of organizational capital management was formed and number of tasks aimed at solving the identified problems were identified, among which the clarification of the structure and the development of the mechanism for the formation of organizational capital.

Keywords: organizational capital, entrepreneurship, intellectual capital, mechanisms, innovations.

Постановка проблеми. На сучасних українських суб'єктах підприємництва постійно змінюються умови функціонування у зовнішньому середовищі: по-перше, постійно зростає роль нематеріальних ресурсів (інтелектуального та організаційного капіталів) у формуванні стійких конкурентних переваг, по-друге, посилення нестабільності середовища, яке характеризується безперервними та непередбачуваними змінами. Аналіз робіт, що розглядають організаційний капітал як самосамостійний об'єкт управління [4, 5, 7, 11, 15, 16], показав, що до теперішнього часу не сформований єдиний підхід до сутності і структури організаційного капіталу, а процес його формування розглядається, насамперед, з позиції управління потоками знань [10], що не враховує реальні механізми перетворення таких ключових структурних складових організаційного капіталу, як корпоративна культура, організаційна структура та системи управління.

Якщо розглядати інтелектуальний капітал як важливе джерело розвитку з тимчасових компаній, а розвиток розкривати з позиції реалізації змін, то стає очевидною наявність взаємозв'язку між виділеними областями дослідження. Оскільки в області управління організаційними змінами накопичено чималий досвід в розробці програм реалізації змін, включаючи інші заходи подолання опору змінам, є доцільним будувати управління організаційним капіталом на теоретико-методичній базі, що інтегрує принципи і підходи управління інтелектуальним капіталом, управління знаннями, управління організаційними змінами та управління інноваціями.

Таким чином, можливість і доцільність застосування для розробки механізму формування організаційного капіталу методів та інструментів управління організаційними змінами та інноваціями зумовили актуальність даної теми.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. На початку 1990-х років розвиток теорій інтелектуального капіталу пришвидшився. У роботах Е. Брукінга [1], Ю. Х. Даума [2], Л. Едвінсона [3], М. Мелуона [3], К. Е. Свейбі [4], Т. Стюарта [5] розглянуті практичні і теоретичні особливості формування організаційного капіталу, його оцінка та особливості управління. Вітчизняні та зарубіжні науковці запровадили окремий напрям менеджменту, який пов'язаний з управлінням організаційним капіталом, зробили значний внесок у розвиток його структури, однак кожен з них мав свій індивідуальний підхід до визначення організаційного капіталу. У пізніших

працях В. П. Баранчєсєва [6], О. Б. Бутнїк-Сїверського [7], С. М. Ілляшенка [8], О. В. Кєндєхова [9; 10], А. М. Колєта [11], О. Б. Мнїх [12], Й. С. Ситнїка [13], В. Ю. Школи [14], В. О. Щєрбачєнко [14] вїдображенї рїзнї пїдходи до визначєння органїзаційного капїталу, якї багато в чєму суперечать єдин єдному і не вїдображають галузєвої специфіки вїтчизняних українських пїдприємств.

Формулювання цїлі статтї. Метою статтї є аналіз можливостей і доцїльностей застосування органїзаційних інновацій як основи побудови механїзму формування єдиної з складових інтелектуального капїталу – органїзаційного капїталу.

Виклад основного матерїалу дослідження. Все частїше органїзаційний капїтал пов'язують з процесом управлїння знаннями на суб'єктах пїдприємництва, розглядаючи його як центральну складову механїзму перетворєння формалїзацї знань [4, 7, 16]. Саме такий пїдхїд в значнїй мїрі узгоджується з можливістю вирїшення завдання формування органїзаційного капїталу з позицїї реалїзацї змїн. У табл. 1 наведено порівняльну характеристику визначєння поняття органїзаційного капїталу.

Таблиця 1

Пїдходи до визначєння структури органїзаційного капїталу

Автор	Структурні елементи				
Едвінсон Л. [13]	Інноваційний капїтал (Інтелектуальна власність компанїї: патенти, торговї марки, лїцензїї і т. д.)		Процесний капїтал (інфраструктурні активи компанїї: органїзаційна культура, органїзація бїзнес-процєсів, прийнятї практики управлїння бїзнесом і т. д.)		
Каплан Р., Нортон Д. [9]	Корпоративна культура (мїсія, основнї цїнності)	Робота в командї (обмїн досвідом)	Стратегїчна вїдповїднїсть (єднїсть цїлей пїдприємства і співробітників)	Лїдерство (лїдери на всїх рївнях органїзаційної ієрархїї)	
Dzinkowski R. [14]	Інтелектуальна власність (патенти, авторськї права, право дизайну, комерційнї таємницї, торговельнї марки, оформлення товару)		Інфраструктурний капїтал (філософїя управлїння, корпоративна культура, бїзнес-процєси, інформацїйнї системи, мережєві системи, фїнансовї взаємовїдносини, корпоративнї стратегїї, корпоративнї методи, інструменти продажїв, бази знань, команди експертїв, корпоративнї цїнності)		
Гапонєнко Т. [7]	Елементи, що забезпечують накопичєння і зберїгання знань (об'єкти інтелектуальної власностї, ноу-хау, технїчне і програмне забезпечєння, бази даних про клїєнтїв і постачальникїв)		Елементи, що забезпечують передачу знань з інформацїйних каналів (системи мережєвої взаємодїї, органїзаційна структура, адмїнїстративнї системи, органїзаційна культура)		
Башкїрова О.В. [4]	Елементи, що формують середовище для створєння, поширєння і використання знань (елементи структури, корпоративної культури, системи управлїння, мережєвої взаємодїї)		Елементи, вїдповїдальнї за формалїзацію і капїталїзацію знання (елементи програмного забезпечєння, технологїї, процесїв)	Елементи, вїдповїдальнї за формалїзацію і капїталїзацію знання (елементи програмного забезпечєння, технологїї, процесїв)	
Бєлкїн В. и др. [5]	Вїдносини в областї виробництва		Вїдносини в областї органїзацїї працї		Вїдносини в областї управлїння
Jurczak J. [15]	Інтелектуальна власність (авторськї права, патенти, лїцензїї, товарнї знаки)	Структурний капїтал (органїзаційна структура, проектнї групи, системи, процєси, бази даних, мережї, комп'ютерне обладнання)	Капїтал бїзнес-процєсів (органїзаційна культура, стиль управлїння, комп'ютерне забезпечєння)	Маркетинговий капїтал (бренд, імїдж, репутация, стратегїя)	Капїтал розвитку (ключовї компетенцїї, інновацїї)

Порівняльнїй аналіз пїдходїв до визначєння структури органїзаційного капїталу наведено в табл. 1. Можна видїлити двї групи вїдмінностей у пїдходах до визначєння структури органїзаційного капїталу. По-перше, це характер угруповання елементїв: у виглядї простого перелїку [9] або з встановленням певної ієрархїї і видїленням деяких укрупнєних груп елементїв, склад яких далї конкретизується [2, 3, 5, 13–15]. При цьому кїлькїсть груп також може вїдрїзнятися. Другий пїдхїд є бїльш поширєним, так як має очевиднї переваги: гнучкїсть і можливість розвитку.

По-друге, це видїлення елементїв з позицїї їх конкретного втїлення (корпоративної культури, органїзаційної структури, бїзнес-процєсів, інтелектуальної власностї та ін.) або з позицїї процесу накопичєння, зберїгання, передачї нових знань. Варто зазначити, що це стосується не тїльки органїзаційного, але й інтелектуального капїталу в цїлому: аналізуючи сформованї пїдходи до управлїння, можна видїлити два найбїльш узагальнєних – «структурний», що спирається на видїлення структурних елементїв, і «процесний», в основї якого лежить процес формування і використання знань.

На наш погляд, кажучи про структуру організаційного капіталу, кращим є структурний підхід, тоді як процес накопичення і використання знань доцільно розглядати при вирішенні завдання розробки механізму формування організаційного капіталу. В рамках даної статті будемо відокремлювати дві складові організаційного капіталу:

- інфраструктурний капітал (статична складова), що включає організаційну структуру управління, корпоративну культуру, системи управління, що застосовують інформаційні технології і бази знань, а також інтелектуальну власність;

- капітал процесів (динамічна складова), який об'єднує бізнес-процеси, що забезпечують функціонування суб'єкта підприємництва і знаходиться в процесі безперервного вдосконалення, і організаційні компетенції (комбінація нематеріальних ресурсів, що забезпечує надання додаткової цінності споживачам і створює бар'єри для копіювання конкурентних переваг [8]), також відповідають як за функціонування, так і за розвиток суб'єкта підприємництва.

Організаційні зміни, організаційні інновації та їх роль у формуванні організаційного капіталу підприємства. Укрупнена схема формування організаційного капіталу представлена на рис. 1.

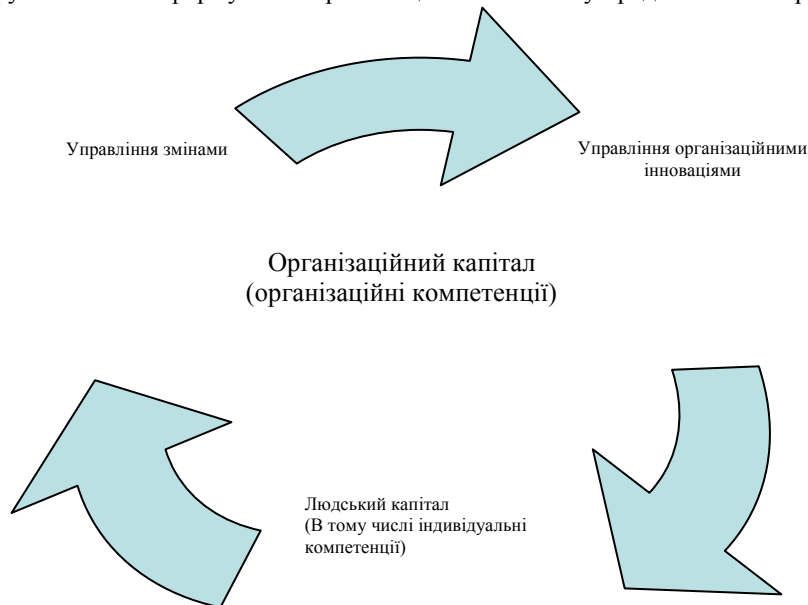

Рис. 1. Схема формування організаційного капіталу

В основі її побудови лежить взаємодія людського капіталу та організаційного капіталу в процесі створення нових знань, орієнтованих на задоволення потреб клієнтів і їх формалізації.

На наш погляд, найбільш поширеним механізмом формалізації знань є організаційні зміни, або організаційні інновації.

Організаційні інновації розглядаються як реалізація нового методу у веденні бізнесу, організації робочих місць або організації зовнішніх зв'язків. Дані інновації спрямовані на підвищення ефективності діяльності суб'єкта підприємництва шляхом зниження адміністративних і трансакційних витрат, шляхом підвищення задоволеності працівників організацією робочих місць (робочого часу) і тим самим підвищення продуктивності праці, шляхом отримання доступу до відсутніх на ринку активів або зниження вартості поставок.

Висновки. На основі систематизації вивченого матеріалу сформовано проблемне поле в галузі управління організаційним капіталом і визначено завдання, що спрямовані на вирішення виявлених проблем, в числі яких уточнення структури та розробка механізму формування організаційного капіталу. Проведений аналіз завдань і підходів до управління організаційним капіталом як однієї з складових інтелектуального капіталу дозволив обґрунтувати доцільність застосування для вирішення завдань організаційного капіталу принципів і методів управління організаційними змінами та інноваціями. В якості передумови забезпечення безперервного розвитку в структурі організаційного капіталу відокремлена динамічна складова, яка об'єднує бізнес-процеси, що забезпечують функціонування і знаходяться в процесі безперервного вдосконалення, і організаційні компетенції, що забезпечують додаткові цінності споживачам і створюють бар'єри для копіювання конкурентних переваг.

Напрямом подальших досліджень. Авторами планується розглядання організаційного капіталу на сільськогосподарських підприємствах, його розвиток та шляхи підвищення ефективності.

Література

1. Андреева Т.Е. Организационные изменения: сравнительный анализ основных концепций / Т.Е. Андреева // Вестник Санкт-Петербургского университета. – 2004. – Сер. 8. Вып. 2. – С. 33–50.

2. Бабкин А.В. Методы оценки экономически-го потенциала промышленного предприятия / А.В. Бабкин // Научно-технические ведомости Санкт-Петербургского государственного политехнического университета. Экономические науки. – 2013. – № 1-2 (163). – С. 138–148.
3. Бабкин А.В. Влияние институциональной среды на развитие национальной инновационной системы / А.В. Бабкин, Т.Ю. Хვაцова // Российский научный журнал Экономика и управление. – 2011. – № 6. – С. 64–73.
4. Башкирова А.В. Управление организационным капиталом инновационно активного предприятия : фвтореф дис. ... канд. экон. наук / Башкирова А.В. – М., 2014. – 24 с.
5. Белкин В. Н. Организационный капитал предприятия / Белкин В. Н., Антонова А.А., Горбунов В.Д. – Екатеринбург : Институт экономики УрО РАН, 2011. – 164 с.
6. Гапоненко А.Л. Управление знаниями. Как превратить знания в капитал / Гапоненко А.Л., Орлова Т.М. – М. : Эксмо, 2008. – 293 с.
7. Гапоненко Т.В. Ціннісно-орієнтована ідентифікація і структуризація інтелектуального капіталу організації / Т.В. Гапоненко // Економіка та держава. – 2014. – № 3. – С. 63–70.
8. Гилева Т.А. Технология идентификации и оценки компетенций как инструмент управления нематериальными ресурсами предприятия / Т.А. Гилева // Научно-технические ведомости Санкт-Петербургского государственного политехнического университета. Экономические науки. – 2008. – № 2. – С. 166–171.
9. Каплан Р., Нортон Д. Организация, ориентированная на стратегию: как в новой бизнес-среде преуспевают организации, применяющие сбалансированную систему показателей / Каплан Р., Нортон Д. – М. : Олимп Бизнес, 2008. – 416 с.
10. Национальный доклад «Организационно-управленческие инновации: развитие экономики, основанной на знаниях» / под ред. С.Е. Литовченко. – М. : Асоц. менедж., 2008.
11. Третьякова Е.П. Организационный потенциал, организационный капитал, ресурсы компании: сущность и соотношение понятий в управленческой науке / Е.П. Третьякова // Вестник ЮУрГУ. Серия «Эко и менеджмент». – 2013. – № 1. – С. 97–102.
12. Чечурина М.Н. Управление инновационным процессом в многоуровневой экономической системе / Чечурина М.Н. – СПб : Изд-во Санкт-Петербургской академии управления и экономики, 2010. – 214 с.
13. Едвінсон Л. Корпоративна довгота. Навігація в економіці, заснованій на знаннях / Едвінсон Л. – М. : Инфра-М, 2005. – 248 с.
14. Dzikowski R. The Measurement and Management of Intellectual Capital: An Introduction // International Management Accounting Study, 2000, vol. 78, no. 2.
15. Jurczak J. Intellectual Capital Measurement Methods // Economics and organization of enterprise, 2008, vol. 1 (1), pp. 37-45.
16. Martn-de-Castro G., Navas-López J.E., López-Sáez P., Alama-Salazar E. Organizational capital as competitive advantage of the firm // Journal of Intellectual Capital, 2006, vol. 7, iss. 3, pp. 324-337.

References

1. Andreeva T.E. Organizational Changes: Comparative Analysis of Key Concepts // Bulletin of St. Petersburg University. 2004. Aug. 8. Whip 2. S. 33-50.
2. Babkin A.V. Methods of estimation of the economic potential of an industrial enterprise // Scientific and Technical Information of the Saint-Petersburg State Polytechnic University. Economic sciences. 2013, No. 1-2 (163). Pp. 138-148.
3. Babkin AV, Khvatova T.Yu. The Influence of Institutional Environment on the Development of a National Innovation System // Russian Scientific Journal of Economics and Management. 2011. No. 6. P. 64-73.
4. Bashkirova O.V. MANAGEMENT OF ORGANIZATIONAL CAPITAL OF INNOVATIVE ACTIVE ENTERPRISE: Autoregress Diss. ... Candidate econ sciences M., 2014. 24 p.
5. Belkin V.N., Antonova O.A., Gorbunov V.D. ORGANIZATIONAL CAPITAL OF THE ENTERPRISE. Ecaterinburg: Institute of Economics, Ural Branch of the Russian Academy of Sciences, 2011. 164 p.
6. Gaponenko AL, Orlova T.M. Knowledge management. How to turn knowledge into capital. M.: Eksmo, 2008. 293 p.
7. Gaponenko T.V. Valuably-oriented identification and structuring of the intellectual capital of the organization // Economy and the state. 2014. No. 3. S. 63-70.
8. Gilova T.A. The technology of identifying and assessing competencies as a tool for managing non-material resources of the enterprise // Scientific and Technical Information of the St. Petersburg State Polytechnic University. Economic sciences. 2008. No. 2. P. 166-171.
9. Kaplan R., Norton D. Strategy-oriented organization: how in a new business environment flourish organizations that apply a balanced metrics system. M.: Olympus Business, 2008. 416 p.
10. National Report "Organizational and managerial innovations: knowledge-based economy development" / ed. S.E. Lytovchenko M.: Assoc. Management, 2008.
11. Tretyakova Ye.P. ORGANIZATIONAL POTENTIAL, ORGANIZATIONAL CAPITAL, RESOURCES OF THE COMPANY: Understand the essence and correlation in managerial science // Journal of the YUUrGU. Series "Eco and Management". 2013. No. 1. P. 97-102.
12. Chechurina M.N. Management of innovation process in multilevel economic system. St. Petersburg: St. Petersburg Academy of Management and Economics, 2010. 214 p.
13. Edwinston L. Corporate Longitude. Navigation in a knowledge-based economy. M.: Infra-M, 2005. 248 p.
14. Dzikowski R. The Measurement and Management of Intellectual Capital: An Introduction // International Management Accounting Study, 2000, vol. 78, no. 2.
15. Jurczak J. Intellectual Capital Measurement Methods // Economics and organization of enterprise, 2008, vol. 1 (1), pp. 37-45.
16. Martn-de-Castro G., Navas-López J.E., López-Sáez P., Alama-Salazar E. Organizational Capitals as a Competitive Advantage of the Company // Journal of Intellectual Capital, 2006, Vol. 7, iss. 3, pp. 324-337.

Рецензія/Peer review : 04.05.2018

Надрукована/Printed : 07.06.2018

Рецензент: д. е. н., проф. Ковальчук С. В.